

Monestiko maakunta syntyy?

Kimmo Katajala – Jaana Juvonen (toim.): Maakunnan synty. Pohjois-Karjalan historia 1809–1939. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1089, SKS – Joensuun yliopisto. 2006, 493 s.

■ Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Joensuun yliopiston julkaisema sekä Pohjois-Karjalan liiton, Karjalaisen Kulttuurin Edistämisseuran ja eräiden yleishyödyllisten säätiöiden rahoittaman Pohjois-Karjalan historian neljännen osan ovat toimittaneet professori Kimmo Katajala ja tutkija Jaana Juvonen, joka on urakoinut teoksessa myös monien artikkelien kirjoittajana; kaikkiaan teoksessa on 13 kirjoittajaa.

Maakunnan synty pysyytään periodisoinnissaan aikaisempien osien tavoin lineaarisella linjalla, teos käsittelee

dramaattisia vuosia Haminan rauhasta talvisodan syttymiseen. Perinteistä kronologiaa ja kerronnan lineaarisuutta rikkoo temaattinen käsittely, joka jakautuu hallinnon (Jari Mustonen), talouden (Jaana Juvonen), elinkeino- ja väestökenteen (Mustonen, Juvonen, Ismo Björn), uskonnollisen elämän (Erkki Kinnunen), järjestö- ja sivistystoiminnan (Hannu Mähönen, Osmo Kekäläinen ja Seppo Sivonen) sekä poliittisen elämän ja liikehdinnän (Kinnunen, Jukka Partanen) suhteen. Teos sisältää viisi päälukua, joita jäsentää makroperiodin lineaarinen kronologia (1809–39), mutta ei orjallisesti. Tapahtumisella ja inhimillisellä toiminnalla on oma logiikkansa, joka ei aina yksiuotteeseen aikäkäsitykseen alistu. Tämän kirjoittajat ja teoksen toimitus ovat kiittävästi sisäistäneet.

Temaattiselle tarkastelulle kehystä antavat toimittajien yhteinen johdantoartikkeli ”Mikä oli ja on maakunta?” sekä Jaana Juvosen päätämä ”Takamaasta maakunnaksi”. Näistä varsinkin johdanto valaisee mielenkiintoisella tavalla maakunnan käsitettä ja asettaa teoksen otsikon merkitykselliseen kontekstiinsa: tuntuisihan varsin omituiselta antaa maakuntahistorian neljännen osan nimeksi *Maakunnan synty*, kun maakunnan olemassaolosta on kirjoitettu jo noin viidensadan vuoden historia. Johdantoartikkelissa Katajala ja Juvonen osoittavat kuinka maakunta niin maantieteellisenä, taloudellisenä, poliittis-hallinnollisena, kulttuurisena kuin symbolisenaakin syntyy ajassa yhä uudelleen. Materiaalisten

ja toiminnallisten ehtojensa lisäksi maakunta uudistuu aatteena ja ideologiana. Tämä on periaate, joka läpäisee koko teoksen.

Kokonaisuudesta on epärealistista nostaa esiin mitään yksittäistä, erityistä kirjoitusta. En kuitenkaan malta olla mainitsematta muutamia teoksen artikkeleita, jotka tekivät erityisen vaikutuksen: Ismo Björnin kirjoittama luku ”Metsämaakunta siirtyy kotitarpeesta metsätalouteen” tiivistää Pohjois-Karjalan kertomuksen metsänkäytön ja sen muutosten näkökulmasta suorasta kaunokirjaliseksi kehityskertomukseksi. Kirjoituksen ilmeisessä mutta täsmällisessä ilmaisussa yhdistyvät runsas informaatio ja värikkäät, kansanpuheesta lainatut sanonnat. Björn liikkuu tekstissään luontevasti yleisen ja yksityisen, suuren kertomuksen ja pienten tarinoiden välillä.

Osmo Kekäläisen fraseologisesti otsikoitu ”Runon ja laulun Karjala” kokoo onnistuneesti aiemmin tutkittua (mm. Hannes Sihvon kirjoitukset) pohjoiskarjalaisesta kulttuurielämästä erityisesti kirjallisuudesta. Artikkelin paino on aikarajaus huomioiden luontevasti karelianismissa ja siten Kekäläinen liittää Karjalapuheen osaksi laajempaa suomalaisuuskeskustelua.

Seppo Sivosen kirjoitus ”Valistuspyrkimyksistä yhdistystoimintaan” avaa kansalais- ja järjestötoiminnan kautta oven maakunnallisen omakuvan rakentamiseen. Tarkastelussaan Sivonen kytkee pohjoiskarjalaisen kansalaisyhteiskunnan osaksi laajempaa kansallista toimintaa. Artikkelin ongelma-

na on se, että kirjoittaja on joutunut ahtamaan erilaiset kansanjuhlat, VPK-toiminnan, wrightiläisen työväenliikkeen, maanviljelyseurat, naisasialiikkeen ja nuoriso- ja urheiluseurat suhteellisen pieneen tilaan. Katsauksellaan Sivonen oikeastaan osoittaa tarpeen laajemman pohjoiskarjalaisen järjestö- ja kansalaistoiminnan historian kirjoittamiselle.

Maakunnan synnyssä on muutamia asiantuntevia, mutta esitystavassaan puuduttavia artikkeleita, jotka eivät kuitenkaan teoksen arvoa heikennä. *Maakunnan synty* on käyttökelpoinen teos erilaisille lukijoille ja erilaisille lukutavoille. Teemasta kiinnostuneelle tutkijalle se tarjoaa asiantuntevaa täsmällistä ja tutkittua tietoa. Intohimoiselle historian harrastajalle, joka jaksaa puurtaa läpi vähemmän kiinnostavat luvutkin, se hahmottaa monisärmäisen kertomuksen eikä yksin kuvitellusta maakunnasta vaan suomalaisesta ja eurooppalaisesta historiasta yleensä. Kirjallinen vaeltelija, joka tykkää kuljeskella pienen matkaan historian yhtä polkua ja vaihtaa sitten toiselle, löytää *Maakunnan synnystä* omat haarukkapalansa: teoksen runsas kuvitus, informatiiviset kuvatekstit samoin kuin pienimuotoiset tietoisut muun muassa maakunnan autoistumisesta (Jaana Juvonen), Euroopan toiseksi suurimmasta, nyt jo toimintansa lopettaneesta kuparikaivoksesta Outokummusta (Ismo Björn), maakunnan uudistusmielisistä valtiopäivämiehistä (Erkki Kinnunen), itärajan vakoiluliikehdinnästä 1920- ja 30-luvulla (Juha Pohjonen) tai suurlakon vaiku-

tuksista Pohjois-Karjalassa (Jukka Partanen) välittävät omaa tarinaansa pikalukijalle. Huolella laaditut henkilö- ja paikkahakemistot, viite- ja lähdeluettelot teoksen lopussa lisäävät sen ensyklopedista käyttöarvoa.

Montako kertaa maakunta syntyy? Näyttäisi siltä, että säilyttääkseen identiteettinsä ja sen myötä uskottavan toimintakykynsä, on maakunnan synnyttävä tai ehkä paremminkin se on synnyttävä aina uudelleen ja uudelleen: rajojen uudelleen määrittelyt, maaltamuuton aiheuttamat elinkeino- ja väestömuutokset tai Perloksen lähtöpäätöksen kaltaiset suuryritysten lopetukset ovat tapahtumia, jotka horjuttavat maakunnan ja sen asukkaiden itsetuntoa ja omakuvaa. Maakuntahistoriat puolestaan tukevat sitä ja menneen prosesseja avatessaan luovat uskoa tulevaisuudesta selviämiseen.

Risto Turunen